

УНИВЕРЗИТЕТИ – НАЈДРАГОЦЕНИЈИ КАПИТАЛ СРБИЈЕ?*

Сажетак: У раду се критички анализира тврдња да је установа универзитета основни и најважнији капитал српског друштва. У анализи се користи Бурдијев појам конверзије социјалног, економског, културног капитала за објашњење одређених противречности. У раду се указује на четири форме образовног капитала: диплома, академска звања, тржишна вредност знања, вансистемски стечено знање. У другом делу се тврди да честе реформе образовања нису доказ о постојању драгоценог капитала у овој делатности Републике Србије. Указује се на одсуство аутономије на државним универзитетима због надређености болоњске реформе националном образовању, као и на приватним универзитетима где је право власника да управља чврсто спрегнуто са вољом. У другом поглављу се анализира падквалитета образовања на српским универзитетима. У завршном делу се указује на потребу диференцираног и критичког дискурса о образовном капиталу у Србији. Неопходно је указивање на процеседеградације српског универзитетског образовања у циљу одбране позитивног образовног капитала на високообразовним установама.

Кључне речи: образовни капитал, реформа, аутономија, квалитет, Србија.

Појам социјални капитал (Бурдије, Колман, Патнам) избио је у ред водећих социолошких појмова који се користе за објашњење и анализу савремених друштвених процеса. Овај појам се налази у „друштву“ са економским и културним капиталом, односно симболичким. Сродни појмови су људски капитал или интелектуални капитал, појмови који се користе у менаџменту («људски ресурси»). Под овим појмом подразумева се мрежа друштвених односа, норме и вредности које појединци, друштвене групе и институције могу да користе у циљу подизања солидарности, поверења, интеграције, јачања друштвености. Тако Патнам сматра да овај појам означава «мреже, норме, поверење у друштвеном животу које учесницима омогућавају да ефикасније делују заједно у оствареним циљевима» (према Field, 2003, у Зборнику радова 2006). Бурдије у раду *Облици капитала* разликује економски, друштвени и културни, при чему они нису одвојени већ су повезани конверзијом једног у други.

* Чланак представља резултат рада на Пројекту »Унапређивање квалитета и доступности образовања у процесима модернизације Србије«, број 47008 (2011–2014), и «Од подстицања иницијативе, сарадње, стваралаштва

у образовању до нових улога и идентитета у друштву» бр. 179034 (2011-2014) чију реализацију финансира Министарво за науку и технолошки развој Републике Србије.

Економски капитал се конвертује у новац. Појам друштвеног капитала се одређује као: «укупност ресурса, актуалних и виртуалних, доступних појединцу или групи тиме што поседују трајне мреже мање или више институционализованих односа међусобног препознавања и уважавања» (Бурдије, П., 2006). Међутим, социјални капитал не појављује се само у позитивној форми. Он има и своје негативне облике. Према неким мишљењима, социјални капитал слаби кохезивну снагу друштва због детрадиционализма и растућег индивидуализма. Бурдије тврди да је социјални капитал у функцији социјалне репродукције неједнакости, да су неке везе вредније од других.

Културни капитал је институционализован у облицима образовних постигнућа а конвертује се у економски капитал. Културни капитал се уз помоћ образовног систем може превести у богатство и моћ.

Разни облици капитала се употребљавају у тржишним привредама и политичкој демократији за појединачна и групна постигнућа. Образовање је чинилац сва три облика капитала. Отуда ове појмове можемо да применимо на објашњење проблема у оквиру савременог српског образовања.

Образовни капитал се манифестује на више начина. Оријентација на диплому је први облик. Огледа се у настојању појединаца и група да кроз више степене образовања, потврђених сертификатом, надокнаде незадовољства везана за статус у друштву или за врсту посла који обављају. Овај облик образовног капитала велики значај придаје дипломи.

Друга форма образовног капитала појављује се у неједнаком ширењу знања, умећа и навика. Реч је о знању које се стиче напорним академским радом и знању које је брз производ. Овакав поглед на образовање и рад у функцији је неједнаке поделе моћи унутар образовних организација, у којој управљачима припада право доношења одлука.

Трећи облик образовног капитала подразумева примену научних знања, али и коришћење производног искуства, знања, умећа и вештина радника. Овај облик образовања има прагматичну функцију.

Четврти облик овог капитала у савременом друштву појављује се као ваншколско образовање – разни течајеви, функционално оспособљавање, »освежавајуће знање« или знање усвојено неформалним путем.

Економски капитал факултета у Републици Србији комбинује се државним новцем и новцем из породичног буџета. Уведене су школарине, дакле, државни факултети или универзитети у својини државе, поред новца који добијају од свог оснивача, користе тржиште па део зараде стичу од тзв. самофинансирајућих студената. Са два извора финансирања, факултети нису једнаки по свом економском капиталу. Пошто нема интегрисаног универзитета, факултети се раслојавају по свом материјално-економском »статусу«. У Србији има богатих и сиромашних факултета. А самим тим богатих и сиро-

машних професора. При свему томе, према речима функционера Министарства просвете и науке, не зна се колико факултети добију од државе колико од студената.

Док факултети у својини државе користе и буџетски и породични новац, па тако увећавају економски капитал, приватни факултети се финасирају само из приватних, породичних извора. Наставници се неједнако награђују за свој рад, о томе одлучује само власник а не тржиште самофинасирајућих студената.

Када погледамо у универзитетско двориште Републике Србије видимо да су факултети а не универзитети, у сталној борби за своју материјалну добит, тако да се тањи *социјални капитал* схваћен као јачање поверења међу групама у циљу ефикаснијег деловања на остваривању заједничких циљева.

Овакав образовни систем је социјално неправедан. Студенти из сиромашних породица плаћају школарину, а на буџету су деца из средњег и вишег слоја. У Србији 2011. године, студира 230 хиљада студената на државним и приватним факултетима, од тога је 110.000 на буџету. То значи да половина студента плаћа студирање било на државним или приватним факултетима. А с обзиром на просечне зараде, школарине су међу највишим у Европи.

Улагања у високо образовање, државно или приватно, не воде рачуна о мрежи факултета. Према више пута поновљеним оценама, она не одговара потребама тржишта и привреде. С друге стране, осиромашено тржиште не може да прими студенте са дипломама.

Студенти се пак труде да снизе критеријуме образовног напредовања. Уместо 60 бодова за буџет захтева се 48. Ефикасност и квалитет студија се маргинализују. С друге стране, ако је циљ образовања сертификат а не стварно стицање знања онда је мало остало од интелектуалног, културног капитала.

Социјални капитал на међународном плану, у глобализацијским процесима, доступан је пре свега најразвијенијим државама, њиховим мрежама у економским, политичким, војним савезима. Основу институционализованих односа чине културна традиција, богатство и моћ. Ресурси о којима пише Бурдије доступни су најмоћнијим државама било демократским, било ратним (бомбардовање) средствима. Способност десуверенизације других држава једна је од карактеристика међународног (западно-америчког) социјалног капитала. Десуверенизација је други појам за означавање «начина на који постиндустријски Запад спроводи своју политичку хегемонију над свим културама на планети земљи, над целокупним животом на земљи» (Бјелоградски, 2000).

Зашто су честе реформе универзитета?

Ако се често посеже за реформама образовања то значи да стање није задовољавајуће или да се постављени циљеви не остварују. С друге стране, реформе су знак да образовни капитал није способан да се оплоди.

Која је била водећа идеја реформе српског универзитета? У стручној јавности се тврди да су бајати наставни програми, да су уџбеници архаични, да је стање на универзитетима у Србији рђаво, да универзитети не остварују неке важне функције (обликовање будућности друштва, предвиђање развоја, научно-истраживачки резултати). Најмање је критичких рефлексија о улози наставника у реформским и антиреформским процесима на универзитету. Да ли је у интересу овог staleжа да реформише универзитет? Озбиљна реформа рачуна на знање, идеје, новац, простор и особито на кадрове који ће реализовати реформу. Да ли је у интересу професора који 30 или 40 година ради на једном факултету да нешто мења? Питање је реторичко. Отуда ће пажња у овом раду бити концентрисана на институцију наставника на српским факултетима и универзитетима. У овом раду недостаје статистичка евиденција. Нема доступних података до 2005. године о стручној покривености предмета, о брзини стицања научних звања, о саставу комисија за избор у звање (питање је да ли је неко истраживао овај проблем образовања). Овде се о предмету нашег рада закључује индукцијом на основу квалитативног описа чињеница. Било је, разуме се, часних и строго професионалних каријера али у већем броју оних који су незаслужено стигли на универзитет и тамо остали читав радни век.

Највеће амбиције образовних промена имала је свеопшта реформа после 2000. године. Корените промене система образовања и промене у високом образовању имале су шире и уже циљеве. У ове прве спадао је допринос демократском развоју, подршка економском опоравку, промоција вредности европске интеграције. Ужи спектар циљева реформе обухватао је посредујуће механизме политичке власти и аутономије академских установа (експертски критеријум) за остваривање: 1) повећање ефикасности студирања, 2) увођење механизма контроле квалитета свих елемената високог образовања, 3) успостављање равнотеже наставних програма и захтева тржишта, 4) статус студената као партнера (Квалитетно образовање за све, 2002). Укратко, „реформски процес има за циљ комплетно реструктурирање система високог образовања у Србији“ (стр 287, подвукао З.А).

Прошло је десет година одлучивања реформе а резултати нису охрабрујући. Ни шири ни ужи циљеви реформе нису дали плодове, бар не очекиване. Установљена је акредитација и лиценцирање факултета, али и ту има пропуста и гледања кроз прсте. Универзитет није интегрисан, квалитет није у складу са почетним замислима, незапосленост је велика, изостао је економски опоравак, институти су и даље неповезани са високим образовањем. Политички рад на универзитетима нијеманифестан, али и даље се испољава политичка воља власти на институцијама високог образовања (чињеница да је наставник са приватног универзитета министар просвете говори сама за себе). Зашто?

Најпре, пошло се од претпоставке да правни плурализам својинских облика у високом образовању осигурава „хомогенизовану управљачку струк-

туру на универзитетима и факултетима, правила студирања и структуру академских звања, наставника и њихова академска звања, правила за стицање виших звања, као и студенска права и обавезе“ (стр. 283–284). Даље, тврди се да је једина разлика између државних и приватних факултета у „начину финансирања и по питању власништва“ (стр. 284).

Овакав академски радикализам рачуна на две утопијске претпоставке – да се високо образовање ослободи сваког политичког притиска и тако афирмише значај аутономије универзитета. Замисао „комплетног реструктурисања универзитета“ која се заснива на одбрани аутономије универзитета, при чему жмурећи прелази преко разлике приватног и државног високог образовања, не може да сагледа на рационалан начин однос државних компетенција у образовању и суштинске улоге универзитета у друштву. Држава доноси опште правне оквире за рад установа високог образовања, у коме посебну улогу има акредитација факултета и универзитета, начин финансирања (буџетски и ванбуџетски, школарине, пројекти, сарадња са привредом).

Очигледно, реч је о реформи која тежи подизању нивоа аутономије академске заједнице како би експертски бринула о развоју високог образовања у Србији. Другим речима, треба редефинисати појам «аутономија универзитета» и реализовати начело конкуренције у области високог образовања и преузети садржаје Болоњске декларације као *магна карте* универзитетског пута у Европу. Национална држава је постала сервис тако дефинисаном образовању.

Да ли је реформа универзитета по болоњском моделу значила проширење аутономије или редефинисање њене друштвене и политичке улоге?

Болоњска декларација је донета (потписана) 19. јуна 1999. од стране министара просвете 29 земаља Европе. У Републици Србији, донет је закон 2005. у коме је операционализована Болоњска декларација која ставља нагласак на централну улогу универзитета у развоју културних димензија Европе. Као главни пут унапређења мобилности грађана и способности за запошљавање и развој читавог континента уопште, она је истакла стварање «европске зоне високог образовања».

Шта се догодило са аутономијом и развојем српских универзитета? Очигледно, процеси европеизације дефинишу аутономију на неаутономан начин. Захтеви за обликом и садржајима високошколског образовања долазе из европских центара (Брисела) и уграђују се у националне моделе. Националну државу је заменила «европска» држава. Оно што је чињеница у реформисању српског високог образовања по начелима Болоњске декларације, свакако је наглашена и привредно-прагматична улога универзитета. Нема вишестичања знања ради знања већ је увек реч о његовој привредно-друштвеној функцији.

Српски софисти би рекли да је реч о унутракадемском консензусу о реформи високог образовања на простору ЕУ и да тиме није нарушена вредност аутономије. Али, приговор о проширењу значења овог појма је мање ва-

жан у односу на чињеницу да су Болоњску декларацију потписали министри образовања а ненаставници и њихови ректори.

Дакле, некадашње захтеве *националне државе* високошколским установама, на почетку 21. века у Европи, замењују захтеви *заједничког европског образовања*. За систем образовања поставило се стандардно питање – ко одлучује о образовању и какво образовање желимо?

Болоњска декларација припада оној врсти докумената која изражавају тежњу европског (западноевропског) духа за тешњим повезивањем држава, култура, нација и грађана. Ова декларација је израз интегративних процеса данашње Европе. Болоња је раздвојила основне, мастер, докторске студије. Увела преносиве бодове. Установила стандарде и мерила за акредитацију.

Искуства показују да се погледи на аутономију универзитета разликују и међу развијеним државама. Када се огласе српски бранитељи аутономије, помислио би неко да само овде брину за аутономију високог образовања и да друге културе треба да се угледају. А ствар је прозаична – егоистички интереси се покривају плаштом аутономије и спречавају остварење начела конкуренције на терену образовања. Да ли ће овај процес подстаћи јачање тржишта у српском друштву?

Неупитна улога тржишта огледа се и у образовању. Конкуренција у образовању нужно производи приватне факултете и универзитете, мења начин материјалног награђивања, мења улогу наставника. Конкуренција је посебно корисна у образовању за награђивање успешнијих наставника и професора. Тржишни односи у образовању комплетно мењају слику знања и социјалних слојева. Јачају улоге националних, верских и професионалних заједница и удружења, мења се однос села и града, шире се међународне везе и утицаји.

Српско образовање не може да избегне отварање према приватном сектору у образовању. Међутим, мора се појачати брига државе за систем образовања при чему тржиште не треба ометати. То би био један аспект демократизације образовања у Србији.

У друштву у коме постоје државни (и приватни) универзитети, проблем управе (не наставе) мора бити у надлежности владе или државног органа. Ова надлежност и контрола је неопходна управо због недостатка одговорности унутар самоуправног организовања. Није проблем у томе да ли се политички одлучује о универзитету већ да ли те одлуке имају демократски и стручан легитимитет, а то значи право на одбрану и критику. Када постоји демократски легитимитет онда треба очекивати и добре одлуке власти, одлуке у интересу већине будући да свака демократски изабрана власт тежи да добрим одлукама учврсти поверење бирача. Откуда онда стара реторика о «злој политици» и «добром универзитету»?

Најбољи начин да се оствари реформа на српским факултетима налазим у другачијој идеји студирања. Потребно је напустити концепт по коме само и једино факултет одређује структуру и обим образовних потреба. Морају се у овај поступак укључити и научни институти, тржиште рада и студенти. Далек-

ко је рационалније да студенти, у складу са привредним пројекцијама, научним предикцијама и својим интересовањима, способностима и привредним потребама одређују скуп предмета које ће похађати и полагати испит.

Претпоставка је да ће се рационално усклађивати образовне и тржишне потребе. Унапредиће се квалитет наставе: наставници би морали да се усавршавају, да припремају квалитетна предавања, да квалитетније оцењују знање студента (континуирана евалуација), а били би и сами оцењивани. Изборни предмети би омогућили конкуренцију међу наставницима самим тим што би се формирале мање групе студената.

Овај кратак аналитички осврт показује да се између државног интереса и развоја образовања налази мноштво препрека и да оне нису лако отклоњиве. Рационална управа сваког друштва трудиће се да тих препрека буде што мање.

Пад квалитета на универзитетима са различитом својинском основом

Данас, 2010. године, у Србији постоји чак *шест* приватних универзитета. Како се на овим универзитетима решава питање аутономије? Једноставно. Оснивач – газда или газде управљају свим пословима: кога довести да предаје, које смерове основати, колико плаћати професоре, колико примити студената.

Оваква ситуација наводи на помисао да је оснивање приватних образовних установа тако бујно да не може да се контролише. Уколико би ово било тачно, стање о коме је реч могло би да се именује као хаотичност, стање без државне регулације. Проблем је што овакво стање производи последице које могу поткопати темељне интересе друштва у његовом функционисању и развоју. Да ову тврдњу образложимо:

Има међу овим универзитетима и оних власника који покушавају да на сваки начин избегну законске одредбе које регулишу високо образовање, како у погледу оснивања, тако и приликом уписа студента (упис преко целе године), или оснивања подручних одељења.

У Србијисе, примера ради, отвара универзитет са верским поглаваром на челу а да није испунио законске услове. Ту одлуку о оснивању Интернационалног универзитета у Новом Пазару донела је српска влада 2002. године.

Приватни универзитети убрзано увећавају број факултета у свом саставу, при чему треба узети у обзир и оснивање подручних одељења (свако веће место има одељење неког приватног факултета).

Новац од школарине припада оснивачу (власнику) и он га расподељује по свом плану и програму. Могућно је да плаћа фиктивног наставника под условом да има неки професионални углед само због имиџа универзитета. Услови студирања су њихова одлука – хоће ли их побољшати или не.

Наставни планови и програми факултета садрже велики број предмета чија сазнајна релеванција и друштвена оправданост није научно верификована. Уводе се предмети скромних сазнајних садржаја а има и преклапања. Такорећи, измишљају се предмети.

Проблем наставничког кадра јавља се на приватним и државним универзитетима. На 17 универзитета у Србији, није могућно имати квалитетан кадар у високом проценту (неки тврде да их реално има за пет). Постати професор универзитета, то јерад који захтева десетак година у науци и просвети. Ове установе се сналазе или довођењем професора са државних универзитета или довођењем стручњака из привреде и других професионалних области у наставу, а затим следи брзо докторирање и избор у звање наставника.

Наставнички кадар се производи по убрзаној процедури. То је најбољије место приватних високообразовних установа. Старосна структура наставника на приватним универзитетима не може да буде млада, с обзиром на чињеницу да долазе већ формирани стручњаци из привреде и услуга, медија.

Масовна производња професора и давање докторатички на елементарну непогоду. Најпре, од доктората се за неколико година стиже до редовног професора. Пре и после доктората нема никаквих радова ни у домаћим релевантним часописима а камоли на SCI листи (Индекс научних цитата). А по закону, доцент мора да има један, ванредни професор три, редовни професор пет са листе научних цитата.

Тако произведени наставници немају педагошко искуство, њихови наставни планови и програми су импровизација, начин предавања је тајна а начин испитивања је – сви пролазе. На часовима читају своје књиге. Такви наставници не могу да буду посвећени настави и студентима (предавања су незанимљива, неинспиративна).

Масовност је карактеристика приватних универзитета. Тачније, трка за што већим бројем студента је логична с обзиром на профитну основу делатности. Више студента више пара у џепу власника. Али, масовност и квалитет не иду заједно.

Студенти у већем броју долазе без јасног појма о студију. Долазе и одлазе са предавања кад хоће а од професора се тражи да их не увреди. Неспремност на испиту се оцењује позитивно тек у трећем или петом путу. Истине ради, има професора који држе до дигнитета знања и не прилагођавају се бизнис логици.

Али, најважније је да купе књиге у издању факултета или самог професора. Додатна зарада је добродошла.

А уџбеничка литература је прича за себе. Има наставника који годишње објаве по два уџбеника као што има наставника без икаквих референци који пишу своје уџбенике.

И на универзитетима са државном својином стање квалитета није охрабрујуће. У једном истраживању ставова универзитетских наставника о српском образовању добијени су следећи подаци: на питање о непотизму

на факултету 50% је одговорило потврдно;на питање о корупцији потврдно је одговорило 23%;на питање да ли се после реформе снижио критеријум оцењивања потврдно је одговорило 78%;на питање да ли је реформа високошколског система донела побољшање у квалитету и каснијој применљивости знања,негативно је одговорило 65%.(Милан Пурић, Школовање губитника, НСПМ, 7.11 2011.)

Свега 57 % професора способно је да ради са докторантима. Око 50% никада није публиковало рад у стручном часопису иако раде на Универзитету. Универзитет у Београду има 2.000 публикованих радова годишње а 2.700 професора. Не постоји адекватно вредновање факултета и универзитета. («Каскамо и за универзитетском Европом», *Политика*, 2.децембар 2011.)

Од 2.163 проверених научних чланака домаћих аутора утврђено је да су 240 плагијати или аутоплагијати. («Копи-пејст» користе и студенти и професори, *Политика*, 16. 12. 2011).

Европа 2020. године треба да има 40% високо образованих старости 30–40 година а у Србији 30% академаца напусти студије. Четворогодишње студије у року зварши 10% а трогодишње 30%. Када се овоме дода чињеница да је велики одлив мозгова из Србије, да се знање стечено на српским универзитетима не користи у Србији, основано се можемо упитати – какав је то образовни капитал када 30% академаца напусти студије а један незанемарив број одлази у иностранство?

Шта показују ови дескриптивни и статистички подаци? Да је приватни универзитет и његови факултети огрезао у бизнис расположењу.Стање на високошколским установама није промењено упркос страсним критичарима система образовања и захтевима за приватним сектором образовања. Истраживање стања наставе и односа студената према настави показује до које мере се открива тенденција некавалитета. Импровизација наставе и брза зарада власника – то је оно што карактерише рад овога факултета.

Па ипак, улазак бизнис логике у образовање не значи да су основне недоумице и противречности, које се тичу наставе (студирања) и државе, разрешене. Поставља се питање: да ли ширење бизниса у поље образовање доприноси његовом квалитету?

Знање је један од основних ресурса опстанка и развоја друштва и појединца. Постоје знања која нас воде у ропство и која воде у слободу, у истину или у заблуду, у опште добро и егоистички интерес. То су темељни разлози због којих организовано друштво мора преузети одговорност за стање и развој институција образовања и њиховофункционисање.

Организовано друштво мора да брине и о начину на који се дозвољена знања преносе младима или свим члановима друштва. Ко изводи наставу на приватним школама и факултетима? Замислимо ситуацију да сви захтеви за оснивање школа и факултета буду одобрени. Прва ствар на коју се мора помислити тиче се стручности и броја професора који треба да обављају наставу.Држава озаконјује поступак уласка у професију наставника и самим

тим контролише њихов рад. А ако није јасан однос легалног и нелегалног у образовању, још мање ће бити контроле над оним кадровима који су «наставници» у тим школама. Када се појави конкурс за неколико приватних факултета, упућени читалац ће најпре да се запита откуда толики број професора за нове наставне дисциплине? Ко су нови наставници? Какав је њихов статус? Да ли тезгаре или су стално запослени? На већини виших школа и факултета ствар у овом погледу је непрозирна. Наставници трче са једног на друго предавачко место а да није јасно каква је њихова стручна спрема. Они штанцују некакве уџбенике и продају у великом тиражу студентима. А студенти уписују средње и више школе у нади да ће стећистручно знање.

У сенци прокламоване дерегулације образовања, шири се бизнис без контроле. У образовање улази разнолики капитал (видети сајт Министарства просвете ко је све оснивач средњих школа) али претпоставимо да је то чист новац. Међутим, неке средње школе прикривају цену школовања што је необично за институцију тржишта.

Бизнис није освојио само приватни сектор образовања. Он постаје саставни део пословања и државних факултета и виших школа. Када се сагледају ванбуџетски приходи неких факултета и висина школарине, која на неким државним факултетима износи више него на приватним, онда се морамо упитати каква је то врста приватизације државних факултета и куда то води.

У Србији, нема никакве сумње, бизнис у образовању добија крила. Начелно, овоме нема шта да се приговори. Али, отворено је питање како се ова област законодавно уређује, како се поштује закон, како се окреће новац у образовању, какве су последице профитне логике у образовању. А најважније питање је евалуација таквог образовања. Дакле: *какав је квалитет* новог система високог образовања? За сва ова питања одговорност треба да преузме држава као институција која треба да брине о општем интересу друштва. Морамо имати стално на уму околност да образовање може доспети у руке добрих и рђавих људи а да су последице таквог исхода од далекосежног значаја за квалитетан развој друштва.

Да ли су универзитети најдрагоценији капитал наше државе?

На ово питање је могућно одговорити тек пошто се подвргну критичкој анализи фактори улагања у високо образовање а потом производи таквог улагања. Шта се улаже а шта се добија улагањем капитала у образовање?

Ако се у научним истраживањима и медијским информацијама указује на бројне слабости универзитетског образовања, како можемо да тврдимо да су универзитети најдрагоценији капитал Србије? Где је та драгоценост ако се аутономија универзитета губи у недореченостима болоњске реформе и власничком вољом над приватним универзитетима, ако бизнис логика продире у образовање, ако констатујемо пад квалитета наставе, ако знамо да се

немали број професора не труди око сопствене професионализације. Одговор је *differentia speciffica*. Уколико би сви сегменти универзитета били у деградацији онда би то било поразно по културни развој нације. Биће да је реч о деловима ове институције који нису ни на прагу квалитета. Али, право питање за данашње генерације универзитетских наставника и студената је следеће: да ли су процеси девалавације универзитетског образовања у порасту или се рационалним средствима могу сузбити? Од драгоценог капитала мало ће остати ако је реч о овоме првом.

Развој српског универзитетског образовања повезан је са процесима деградације. Нема еволутивног развоја: неки делови високог образовања се развијају а неки регресирају (инфраструктура, настава, наука, професори, студенти...). Борба за аутономију универзитетаније била у једној фази чисто академска већ је увек била повезана са интересима идејно-политичких снага српског и међународног друштва и приватних власника. Захтеви за аутономијом су били повезани са одбраном или критиком политичких елита.

Окосницу развоја универзитетског образовања треба тражити у квалитету наставе. Српски универзитет ће остати на периферији модерног образовања уколико не изгради чврсте критеријуме квалитета. За тако нешто, потребно је успоставити критеријуме за стручнопедагошки рад наставника, ослободити се туторства профитне логике у образовању, отворити се према врховима светске науке, знања и технологије, пратити потребе тржишта рада, објединити стручне, социјалне и културно-цивилизацијске функције образовања.

Један од извора кризе образовања јавља се услед неприлагођености образовног система потребама економског система, али једнако и због несклада образовања и потреба човека и друштва у савременим условима, који захтевају висок степен усклађености образовања и технолошког развоја. У суочавању са изазовима новог интеграцијског глобалног обрасца, који делује дезинтегративно на државне установе и друштвене актере, Република Србија има шансу да одбрани своје унутрашње биће афирмацијом позитивног социјалног капитала образовним.

Очигледно је да шанса за увећавање образовног капитала дубоко зависи од прихваћене образовне политике (Аврамовић, 2003). Далекосежни је значај доносилаца одлука у овој области. Од њихове политике зависи да ли ће образовање бити најдрагоценији капитал Србије или ће то бити само на вербалном нивоу.

Литература

Аврамовић, Зоран. 2003. Држава и образовање. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Аврамовић, Зоран (ур.) 2004. Два века образовања, Зборник радова, Београд: Институт за педагошка истраживања

- Nemanjić, M. i I.Spasić (ur.) 2006. Nasleđe Pjera Burdijea, Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka.
- Бјелоградски, Вацлав.2000. Антиномије глобализације: просвећено друштво.*Реч*, 58/4,157–179.
- Печјулић, Мирослав.1989.Универзитет будућности. *Гледишта*, 1, 126–142.
- Ратковић, Милан. 2004. Високо школство на прекретници, Београд: Учитељски факултет.
- Бонџић, Драгомир. 2004. Београдски универзитет 1944–152, Београд: Институт за савремену историју.
- Реформа високог образовања у Србији. У: Квалитетно образовање за све – пут ка развијеном друштву. Министарство просвете и спорта (2002)стр. 281–305.*
- Ненадић, Миле. 1997. Нови дух образовања. Београд: Просвета.
- Ратковић, Милан. 2004. Реформа високог образовања.Београд: Просветни преглед.
- Miladinovic, Slobodan. (2010): Univerzitet za ostale namene, NSPM, Dostupno na: <http://www.nspm.rs/kulturna-politika/univerzitet-za-ostale-namene.html>